

The Iranian Woman as a Manifestation of Islamic Civilization during the Third Imposed War

Saeideh Rahimi

Ph.D. Candidate, History of Islam, Baqir al-Oloom University, Qom, Iran.

Email: srahimi50313@gmail.com

Abstract

Following the decline of the bipolar order and the persistence of Western hegemony in new colonial forms, the Islamic Revolution, by introducing the "third model of woman," opened a civilizational path for women's social agency. Adopting a civilizational perspective and focusing on the Third Imposed War as a site of civilizational contestation, this research seeks to delineate the dimensions of Iranian women's agency as the driving force of this model. The methodology is qualitative, based on discourse analysis of Imam Khamenei's directives and analytical field observation of women's performative roles in forbearance and resistance, Presence in the streets, and soft-war officership. Findings show that in this asymmetrical warfare, Iranian women, through synthesizing motherhood, social resilience, and the jihad of clarification, have generated novel civilizational functions and introduced an innovative mode of struggle against the hegemonic order. It is concluded that this multi-dimensional agency concretely embodies the architects of the new Iran and reveals the socio-political maturity of the woman aligned with the Islamic Revolution within the grand project of Islamic civilization.

Keywords: Islamic civilization, society-building, Third Imposed War, Muslim Iranian woman

دور المرأة الإيرانية في الحرب المفروضة الثالثة تجلٍ للحضارة الإسلامية

سميدة رحيمي

طالبة دكتوراه في تاريخ الإسلام جامعة باقر العلوم، قم، إيران.

البريد الإلكتروني: srahimi50313@gmail.com

الملخص

بعد انحسار النظام ثنائي القطب واستمرار الهيمنة الغربية في أشكال استعمارية مستحدثة، فتحت الثورة الإسلامية، عبر طرحها "النموذج الثالث للمرأة"، مساراً حضارياً لفاعلية المرأة الاجتماعية. وتعتمد هذه الدراسة، بنظرتها الحضارية وتركيزها على حرب الفرض الثالثة بوصفها ساحة صراع حضاري، إلى استجلاء أبعاد فاعلية المرأة الإيرانية بوصفها المحرك الأساسي لهذا النموذج. ويستند المنهج إلى التحليل النوعي إرشادات الإمام الخامنه آئي الشهيد، فضلاً عن الملاحظة الميدانية التحليلية للأداءات الدورانية للمرأة في ميادين الصبر والمقاومة، والحياة اليومية في الشارع، وضباطية الحرب الناعمة. وتكشف النتائج أن المرأة الإيرانية، في هذه الحرب غير المتماثلة، عبر مزجها بين الأمومة والصلابة الاجتماعية وجهاد التبیین، قد أنتجت مهاماً حضارية جديدة، وقدمت أسلوباً مبتكراً في مجابهة نظام الهيمنة. وتخلص الدراسة إلى أن هذه الفاعلية المتعددة الأبعاد تشكل تجسيدا ملموساً لمعماري إيران الجديدة، وتكشف عن النضج السياسي-الاجتماعي للمرأة المواكبة للثورة الإسلامية في المشروع الكلي للحضارة الإسلامية.

الكلمات المفتاحية: الحضارة الإسلامية، بناء المجتمع، حرب الفرض الثالثة، المرأة المسلمة الإيرانية

زن ایرانی در جنگ تحمیلی سوم تبلوری از تمدن اسلامی

سعیده رحیمی

دانشجوی دکتری، تاریخ اسلام دانشگاه باقرالعلوم قم، ایران.

Email: srahimi50313@gmail.com

چکیده

پس از افول نظم دوقطبی و تداوم سلطه غرب در صورت‌های نوین استعماری، انقلاب اسلامی با طرح الگوی سوم زن، مسیری تمدنی برای عاملیت اجتماعی زنان گشود. این پژوهش با نگاهی تمدنی و با تمرکز بر جنگ تحمیلی سوم به عنوان عرصه‌ای از نزاع تمدنی، در پی بازشناسی ابعاد کنشگری زن ایرانی در مقام پیشران این الگوست. روش پژوهش، کیفی و مبتنی بر تحلیل گفتمان رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای شهید و مشاهده تحلیلی میدانی نقش‌آفرینی زنان در ساحت‌های صبر و مقاومت، زندگی در خیابان و افسری جنگ نرم است. یافته‌ها نشان می‌دهد که زن ایرانی در این نبرد نامتقارن، با تلفیق مادری، تاب‌آوری اجتماعی و جهاد تبیین، کارویژه‌های تمدنی جدیدی را رقم زده و سبک نوینی از مبارزه را در برابر نظام سلطه عرضه کرده است. نتیجه آن‌که این کنشگری چندبُعدی، تبلور عینی معماران ایران جدید و رونمایی از بلوغ سیاسی-اجتماعی زن تراز انقلاب اسلامی در طرح کلان تمدن اسلامی است. کلید واژگان: تمدن اسلامی، جامعه سازی، جنگ تحمیلی سوم، زن مسلمان، زن ایرانی

مقدمه

پس از دوران مدرن، که تئوری‌های قدرت در غرب به گونه‌ای دیگر شکل گرفت، بشر غربی با تکیه بر اریکه‌ی قدرت بدون خدا، آهنگ شرق نمود و در هر دوره‌ای حملات خود را به گونه‌ای جدید، بروزرسانی کرد. استشراق، استعمار، جنگ، معاهدات بین‌المللی و رسانه‌های ارتباط جمعی همه گونه‌های مختلفی برای به بند کشیدن مردمان با فرهنگ و اصیل شرق و سلطه بر آنان و غارت و چپاول تمام ثروت‌ها و منابعشان بود. پس از جنگ دوم بین‌الملل، ایالات متحده آمریکا دست برتری یافت و پس از فروپاشی شوروی، ایده جهان تک قطبی شکل گرفت. تا آن‌که انقلاب اسلامی واقع شد و قدرت مستضعفین عالم به رهبری امام خمینی رحمته‌الله سربرافراشت و ایران اسلامی که پیش از آن ژاندارم منطقه برای آمریکایی‌ها بود، حالا به دشمن شماره یک او تبدیل شد. حال در چنین معرکه‌ی نابرابری و در این پیشی قدرت برابر قدرت دنیا زن ایرانی عنوان پیشران نهضت را از سوی امام امت یافت. بررسی نمونه‌های متعدد فعالیت‌ها و نقش آفرینی بانوان در همه‌ی حوادث و برهه‌های گوناگون نظام اسلامی، گواه روشنی بر میدان داری بانوان در جامعه‌ی ما می‌باشد که جنگ تحمیلی دوم و سوم نیز ادامه‌ی آن‌ها بوده است. با این تفاوت که در جنگ اخیر، بدلیل آن‌که خط مقدم دشمن در داخل شهرهای ما قرار گرفت و میدان کنش به داخل خیابان‌های ما راه یافت زنان نیز نقش محوری‌تری یافتند و همه‌ی آحاد جامعه شدند سربازان خط مقدم نبرد.

بررسی گونه‌های مختلف اثرگذاری و عاملیت زنان در جنگ تحمیلی سوم

می‌تواند ما را به الگوی روشن‌تری از بانوی تراز انقلاب اسلامی رساند که در ادبیات گفتمان ساز رهبر شهیدمان با عنوان الگوی سوم تعبیر شده است. ضمن آنکه در مقیاس تمدنی نیز می‌توان ابعاد مهم‌تری از این الگورا بازشناساند و در معرفی نگاه اسلام به زن در دنیا مورد استفاده و استناد قرار داد. چرا که در این برهه نیز مانند سیر کلی حرکت انقلاب اسلامی، حرکت بانوان موجب حرکت عمومی جامعه و ثبات قدم آن شده است و بانوان محور مقاومت از غزه و لبنان تا ایران در تکمیل این الگو و ترسیم شمایل آن نقش داشته‌اند. بنابراین، بایستی کلان‌روایتی از پیش‌رانی زن انقلاب اسلامی و مقاومت ارائه گردد.

در موضوع الگوی سوم، پژوهشگران متعددی با واکاوی سخنان رهبر شهید در موضوع زن و خانواده، به بررسی شاخصه‌های الگوی سوم و بیان ویژگی‌ها و تعریف آن پرداخته‌اند؛ کتاب راه سوم (الگوی مرفعی زن در منظومه فکری مقام معظم رهبری) و الگوی سوم (الگوی رفتاری زن در خانواده و جامعه)، از این دسته‌اند. نوشتار حاضر، در نظر دارد این موضوع را با نگاه تمدنی و جامعه‌سازانه بررسی نماید و با نگاه انضمامی به جنگ رمضان، به‌طور عینی ترعاملیت اجتماعی زن را در میانه‌ی میدان جهاد یعنی خیابان و درون اجتماعات بزرگ شهری واکاوی می‌نماید. به این منظور، تحلیل مختصری از این نبرد به عنوان یک نزاع تمدنی ضروری است.

ابعاد نقش آفرینی زن ایرانی

۱. زنان معماران ایران جدید در سبک نوین تمدن اسلامی

نبرد رمضان را باید در نگاهی عمیق‌تر، از یک جنگ معمولی یا رویارویی ساده‌ی دو جبهه‌ی مقابل هم، فراتر دانست؛ زیرا مردم دنیا در راستای پیگیری اخبار جنگ و تحولات منطقه ناخودآگاه در حال آشنایی با سبک زندگی جامعه‌ی شیعی و نظاره‌گر نحوه‌ی مواجهه‌ی مردم ایران و محور مقاومت با مقوله‌ای به نام جنگ هستند. نوع تعامل مردم با حاکمیت و در رأس آن رهبری نظام و صحنه‌ی خیابان‌های ما عرصه‌ی نمایش سبک جدیدی از کنش اجتماعی امت اسلامی و جامعه‌سازی است. سبکی که هویت امت واحده‌ی اسلام را نشان می‌دهد و یک همه‌پرسی عمومی و میدانی را رقم زده که خلق صحنه‌های زیبایی از جلوه‌های ایثار و شهادت که مصادیق متعدد آن در عینیت جامعه مشهود است، باعث یک رونمایی بزرگ از سبک زندگی، جامعه‌سازی و ساختار سیاسی اجتماعی جامعه‌ی شیعیان و در یک کلام تمدن اسلامی شده است. که در آن مردم به جای فرار و پناهندگی به دیگر کشورها، خیابان را تبدیل به معرکه نبرد کرده‌اند و زیر بمباران دشمن، پیام جهاد و شهادت در شعارهایشان برای دنیا مخابره می‌شود. بانوان نیز علاوه بر حضور حداکثری در میادین و خیابان‌های شهر، حتی زیر بمباران دشمن و موج انفجار، رژه‌ی نظامی هم می‌روند و دست به اسلحه می‌شوند و عامل مهمی در تاب‌آوری اجتماعی هستند.

از دیرباز غنای تعالیم و سبک زندگی متعالی اسلام، همیشه مهم‌ترین عامل

غلبه‌ی فرهنگی بوده و آشنایی ملت‌ها با منش و سبک زندگی مسلمانان، زمینه‌ی پذیرش آیین و فرهنگ اسلام را فراهم می‌کرده است. نمونه‌ی بارز این امر در رشد اسلام در چین پدیدار است که سبب وحشت و حیرت شرق شناس مشهور، گوستاولوبون می‌شود (گوستاولوبون، ۱۳۱۸، ص ۴۰۵). به خلاف غرب که به اذعان خود غربی‌ها، فاتح دنیا شد، نه به دلیل برتری عقاید و ارزش‌ها بلکه بر اساس برتری خشونت‌های سازمان یافته (هانتینگتون، ۱۳۸۰، ص ۵۰). یعنی قدرت یافتن نظام سلطه و سرمایه داری غرب بدلیل خشونت عریان و تکیه زدن به تئوری‌های قدرت شیطانی بوده است نه سبک زندگی و تمدن و فرهنگ برتر.

سبک زندگی ازجمله مؤلفه‌های اصلی تمدن است و اهمیت آن به قدری است که بسیاری از تمدن پژوهان، اساساً تمدن را به سبک زندگی تعریف می‌کنند. رهبر شهیدمان سبک زندگی را بخش حقیقی و اصلی تمدن اسلامی دانسته‌اند (امام خامنه‌ای، دیدار جوانان استان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۷). در این بین، زنان اصلی‌ترین عنصر سازنده‌ی سبک زندگی هستند و در تعیین مدل زیستن و آداب و رسوم و چگونه رفتار کردن یک خانواده، قوم یا جامعه، سهم بسزایی دارند؛ چرا که زن است که راهبرنده، تنظیم‌کننده و جهت‌دهنده حرکت خانواده در سبک و مدل زندگی است (جلوو بهادر، ۱۳۹۹، ص ۱). به همین دلیل، زنان در بسیاری از تحولات بنیادین اجتماعی نقش محوری دارند. جایگاه زن در فرهنگ اسلامی برای زن غربی مانند یک قصه‌ی شورانگیز جذاب است. قوانین اسلامی مسئولیت تأمین مخارج زندگی را بر دوش شوهرنهاد است (جلوو

بهادر، ۱۳۹۹، ص ۷). همچنین، یکی از وظایف اساسی زن، عفت و حفظ خویش در مقابل افراد نامحرم است که خانواده را به سوی صمیمیت و عشق سوق می‌دهد (جلو و بهادر، ۱۳۹۹، ص ۱۳). مشاهده‌ی دورادور این نقش‌ها، جایگاه زن در خانواده و جامعه‌ی اسلامی را به دنیا نشان می‌دهد. و حالا وضعیت جنگی او را با همین نقش محوری، در جبهه‌ی جدیدی اثرگذار کرده است. به عبارت دیگر، حرکت‌های تحول‌ساز بانوان در جریان انقلاب اسلامی و پس از آن مرحله به مرحله تصویرالگوی سوم را تکمیل کرده و روند روبه رشد جامعه را در برداشته است تا امروز که در این مرحله‌ی تاریخی، بعثت مردم، در نتیجه‌ی بلوغ سیاسی و اجتماعی به ظهور پرسیده است. از این روی، امام خامنه‌ای شهید در سخنان خود، از زنان به عنوان معماران ایران جدید تعبیر کرده‌اند. هنگامی که در مقیاس تمدنی به فعالیت‌ها و کنشگری بانوان در جنگ تحمیلی سوم نگاه می‌شود، گونه‌های مختلفی از نقش‌آفرینی زنان را به چشم می‌خورد که در این مجال به برخی از آن‌ها اشاره می‌گردد.

۲. تجلی زن تراز انقلاب در ساحات تمدنی

۲-۱. روحیه صبر و مقاومت

پایداری در شرایط جنگی و تزریق روح صبر و تاب‌آوری اجتماعی و فردی از جمله اموری است که از منظر روانشناسان اجتماعی در شرایط بحرانی بسیار خطیر و حساس به نظر می‌رسد. تبلور روح توحید و ایمان در بانوان جامعه‌ی ما سبب شده که به رغم تحمل سخت‌ترین شرایط باز هم پرشور و پر نشاط در میدان حاضر

باشند. اینکه به عنوان مثال مادری در جامعه‌ی ما ۸ نفر از اعضای خانواده اش در این جنگ از دست داده ولی پرچم به دوش راهی خیابان است و با عزمی راسخ و سیمایی پرصلابت و صبور سخن می‌گوید و پشتیبانی اش را ولایت فقیه و نام اسلامی اعلام می‌دارد، از ظرفیت‌های مهم این نبرد است. این امر سبب برقراری آرامش در فضای خانه و جامعه می‌گردد و در کنترل و مدیریت استرس و اضطراب کودکان تأثیر مهمی دارد. به گفته‌ی پژوهشگران، زنان در سه ساحت شناختی (آگاهی بخشی)، عاطفی (خودباوری و شجاعت) و عملی (کنشی) می‌توانند نقش فعال و پویا داشته باشند. توانمندی زنان بر اساس مبانی اسلامی، نه تنها تاب‌آوری جامعه را در بحران جنگ افزایش می‌دهد، بلکه زمینه بازسازی سریع‌تر پس از جنگ نیز خواهد بود (حسینوند و موسوی، ۱۴۰۴، ص ۸).

۲-۲. زندگی در خیابان

حضور مداوم و مستمر خانواده‌ها در خیابان مصداق بارز دیگری از تاب‌آوری زنانه است که این روزها به نمایش درآمده است. مشاهدات عینی حاکی از آن است که معمولاً پای ثابت این تجمعات شبانه بانوان هستند و کاملاً خستگی ناپذیر فضای خانه و خانواده را آماده‌ی این مانور خیابانی می‌کنند. بسیاری از موکب‌ها خانوادگی یا زنانه اداره می‌شوند و انواع و اقسام خلاقیت‌ها و ظرافت‌های زنانه در آن‌ها موج می‌زند. نقش پرچم بر صورت‌ها زدن، مهدکودک‌های خیابانی پرجاذبه، حتی قرار تمرین درسی و حل اشکال در میادین شهر با دانش‌آموزان

گذاشتند. افزون بر آن، در زنجیره‌های انسانی در برابر تهدید دشمن جهت تخریب پل‌ها و زیرساخت‌ها نیز حضور زنان بیش از مردان است.

۲-۳. افسری جنگ نرم

یکی از کارویژه‌های زنان در شرایط جنگی، ارائه‌ی تحلیل‌های سیاسی و اجتماعی در گفتگوهای خیابانی و ارتباطات اجتماعی و خانوادگی است. زن ایرانی تحلیل‌های خود را از شرایط کشورش دارد و به خوبی درباره‌ی آن‌ها رأی و نظر دارد. در حالی که خود آمریکایی‌ها، اذعان کرده بودند که زنان آمریکایی تنها درباره‌ی چیدمان منزل و خانه و سایل منزلشان نظر دارند. اما در ایران زن خانه‌دار هم تحلیل سیاسی دارد و بسیاری از شبهات و ابهامات را برطرف می‌کند. گروه‌های متعدد مجازی و حضوری بانوان که در این ایام، برای جهاد تبیین راه اندازی شده‌اند گواه روشنی بر رشد شخصیتی و هویتی زن ایرانی است. هرچند برای رشد زنان در این عرصه باید راهکارها و برنامه ریزی‌هایی صورت گیرد که درک تحولات اجتماعی زنان را با چالش‌های احتمالی روبرو نگرداند (افروغ، ۱۴۰۴، ص ۱۰).

۲-۴. گفتمان سازی و نقش تربیتی

در فرهنگ اسلامی یکی دیگر از بزرگ‌ترین و حساس‌ترین نقش‌های زن در خانواده، تربیت فرزندان است، چرا که فرزندان مهم‌ترین سال‌های تکوین شخصیت خود را در کنار مادر می‌گذرانند و این سال‌ها فرصت مناسبی برای

کسب عادات و رفتارهای مناسب از مادر است. دامن مادر اولین مدرسه‌ای و پایگاه تربیتی است که کودک در آن پرورش می‌یابد. در این مدرسه کودک هر آن چه می‌آموزد برای همیشه در نزدش می‌ماند (امیدی و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۹). این که زنان، سرزمین داری را در ادامه‌ی خانه داری دیده‌اند و گفتمان مقاومت و پایداری را در میان فرزندان خود و جامعه نهادینه کردند و نمونه‌های زیبایی از رجزخوانی کودکان برای دشمن و صحنه‌های زیبایی از پرچم گردانی‌ها که در فضای مجازی منتشر شد همه گواه تربیت مادران انقلابی جامعه‌ی ما بوده است. از سوی دیگر، برقراری ارتباط قلبی و دوسویه میان فرماندهان نظامی ما در میدان با کودکان و بانوان جامعه باعث خلق صحنه‌های تماشایی برای دنیا شد. درخواست دخترپچه‌ی انقلابی از فرمانده‌ی هوا فضای جمهوری اسلامی برای پرتاب موشک صورتی و پاسخ محبت آمیزایشان، از اتفاقات ماندگار این جنگ است.

نتیجه‌گیری

اتفاقات جنگ تحمیلی سوم، کنشگری زنان و تعامل مردم با مسئولین، که در همین نقش‌های خرد و ساده بروز می‌کنند و بخش اندکی از آن ذکر شد در کنار هم یک طرح کلان می‌سازند. طرحی که در سیره‌ی سیاسی اجتماعی نبی اکرم و ائمه‌ی معصومین علیهم‌السلام ریشه دارد و در حرکت تاریخ‌ساز امام خمینی (ره) تبلور یافت و سپس در اندیشه‌ی امام شهیدمان به بار نشست و گفتمان آن در جامعه

شکل گرفت و در این چهل سال شهید امام خامنه‌ای در سخنان و راهبری نظام اسلامی سعی در تربیت نسلی مطابق آن نمودند و ابعاد نظری و عملی آن را روشن کردند و آن طرح تمدنی اسلام است. حضور و عاملیت زنان در این طرح جلوه‌ی جدیدی از جامعه‌سازی است که در وضعیت جنگی می‌توان آن را گونه‌ی جدید مبارزه نا امید که جامعه‌ی ایران به دنیا عرضه کرده است؛ شجاعت، استقامت، استقلال، ایثار و... که همه تبلوری از درک مسئولیت در برابر امام جامعه و شناخت جایگاه و نقش خود در جامعه‌سازی است، که زن ایرانی آن را به خوبی شناخته است، موضوعات مستقلی برای روایت او هستند که بی شک روایت درست و کامل او می‌تواند طرح تمدنی اسلام را به دنیا بازشناساند.

منابع و مآخذ

۱. ترکان، فاطمه، و صادق زادگان، هدی، و مقصودی، سمانه (۱۴۰۴). راه سوم (الگوی مترقی زن در منظومه فکری مقام معظم رهبری). تهران: نشر بین الملل.
۲. خامنه ای، سید علی (۱۳۹۲). طرح کلی اندیشه ی اسلامی. چاپ خاتم. تهران: مرکز صهبا.
۳. هانتیگتون، ساموئل (۱۳۸۰) تمدن ها و بازسازی نظام جهانی. ترجمه مینو احمدسرتیپ. تهران: کتابسرا.
۴. هدایت نیا، فرج الله (۱۳۹۶). الگوی سوم (الگوی رفتاری زن در خانواده و جامعه). تهران: سازمان بسیج جامعه زنان کشور (لشکر فرشتگان).
۵. افروغ، عماد (۱۴۰۴). الگوهای جنگ شناختی در مواجهه با زنان ایرانی. نشریه پژوهش های میان رشته ای زنان. ۱۷ (۱)، ۱۰.
۶. امیدی، احمد، و آقاویردیزاده، لیلا، و فیض زاده، صادق (۱۴۰۲). واکاوی نقش تربیتی زنان در محیط خانواده از منظر فرهنگ اسلامی با تأکید بر دیدگاه امامین انقلاب. نشریه روان شناسی فرهنگی زن. ۱۵ (۵۸)، ۹.
۷. جلو، سلیماتو. بهادر، رقیه (۱۳۹۹). نقش زن در استحکام خانواده اسلامی. پژوهش های اسلامی جنسیت و خانواده. ۳ (۴)، ۱۳.
۸. حسینوند، زهرا. موسوی، سیده زینب (۱۴۰۴). راهکارهای توانمند سازی و

مسئولیت پذیری زنان در جنگ. فصلنامه پژوهش برتر. ۱(۱)، ۸.

۹. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۱). سبک زندگی بخش حقیقی و اصلی تمدن

اسلامی. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری

. <https://www.khamenei.ir>